

P. 11.132

CERNĂUȚI

MART—PRIER 1940

An. XV

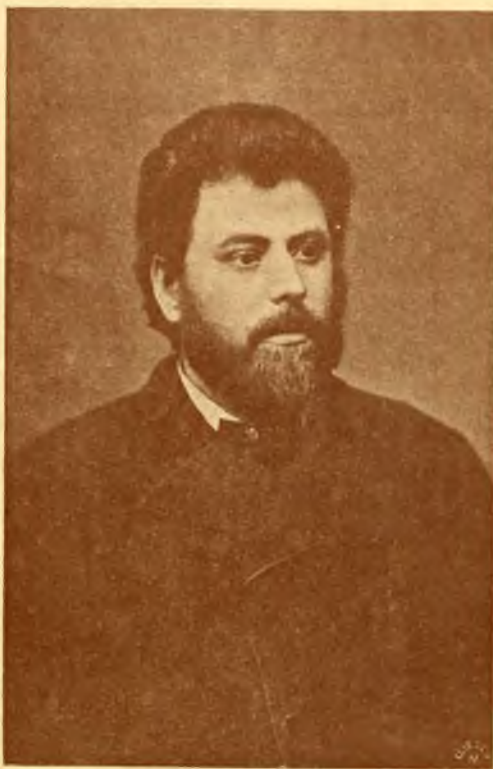
FĂT-FRUMOS

Nr. 2

ARTĂ
LITERATURĂ

Director: LECA MORARIU
Secretar de redacție:
OCTAVIA LUPU-MORARIU

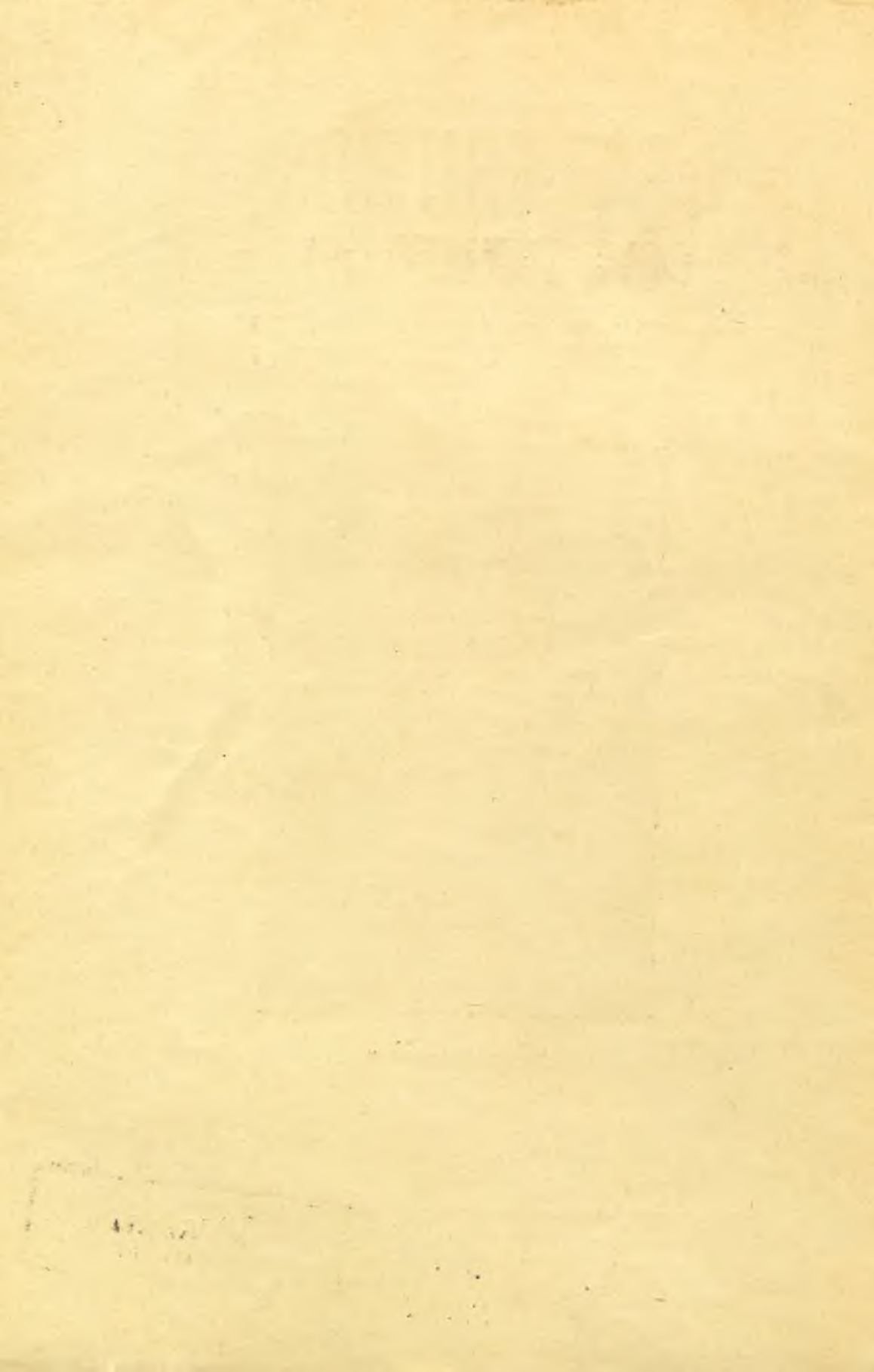
ȘTIINȚĂ
VIAȚĂ SOCIALĂ

CREANGĂ LA 38 ANI

LITERATURĂ — ARTĂ — ȘTIINȚĂ — VIAȚĂ-SOCIALĂ

3159
14389 935.131

Nu se împru-
mută acasă

CERNĂUȚI

MART—PRIER 1940

An. XV

FĂT-FRUMOS

Nr. 2

ARTĂ
LITERATURĂ

Director : LECA MORARIU
Secretar de redacție :
OCTAVIA LUPU-MORARIU

ȘTIINȚĂ
VIAȚĂ SOCIALĂ

De-ale lui Creangă

Piatra-Neamț, 27 Mart 1940

Scumpi prieteni,

De-abia acum mă învrednicesc a vă răspunde la ultimele două cărți postale, trimetându-vă:

1) Nr. 46 din 8 April 1872 al ziarului *Noul Curieru Român* (Iași) cu articolul *Jesuitismul în România*, iscălit de Pr. I. Creangă;

2) *Un chestionar privitor la datinele poporului la care ar fi lucrat și Creangă.*

3) Încă o *așecdotă* povestită de I. Creangă;

4) Ceva despre Ion Creangă și E. Baican;

5) Câteva însemnări ale *Iconomului Ioan Grigoriu*, socrul lui Creangă. Dl. Gh. Ungureanu¹⁾ a publicat jălaniile ginerelui; cred că n'ar fi de prisos a se face puțină amintire și despre cărturăria aprigului socru.

Mai am și vreo șapte din cărțile lui I. Creangă găsite pe la anticari, în afară de cele pomenite în articolul meu din *Șezătoarea*²⁾ și de cele înșirate de N. Timiraș³⁾.

Pe ele se găsesc însemnări autografe ale lui Creangă privitoare la limbă și greutăți ortografice.

Una din aceste cărți este foarte interesanta *Pedagoghie* a lui Villom, tradusă și *prefăcută* de Naum Petrovici, tipărită frumos la Buda în 1818. Pe foarte multe foi sânt sublinieri, tot

¹⁾ Gh. Ungureanu, *Din viața* (sic: viața) *lui Ion Creangă*, Iași, 1940.

²⁾ „Șezătoarea” An. V 1898—1899, 209—216.

³⁾ Nicolae Timiraș, *Ioan Creangă* (fără an).

BIBLIOTECA
DOCUMENTARĂ
GRASUL PIATRA NEAMȚ

3159
935.131

felul de semne și adnotări făcute de Creangă, dovezi vădite că a cercetat-o cu toată luarea aminte. Dacă ar mai fi vreme și dacă ați crede potrivit aș ceti această carte ca să arăt părțile care l-au interesat în deosebi pe Creangă. Ori poate-i mai bine s'o cetim împreună când a da D-zeu să pot veni la Cernăuți?

Alăturerez fotografia lui Creangă despre care mi-ați scris, precum și cea a Protopopului Nicolae Conta, pe care l-am cunoscut și eu când învățam cântările bisericești la Piatra în anii 1886—1887, făcând pe isonarul și dascălașul la strana bisericii Sf. Ioan Domnesc zidită de Ștefan cel Mare!

Iar cu privire la articolul *Jezuitismul în România*, țin să vă mai comunic următoarele:

Artur Stavri afirmă că Ion Creangă a publicat trei articole în *Curierul* lui I. Scipione Bădescu din Iași. — Nici o bibliotecă publică nu are colecția completă a acestui ziar. — În *Columna lui Traian* (III, 1872) Hașdeu a publicat unul din aceste articole: *Misiunea preotului la sate*, semnat: Preotul I. Creangă. Am avut norocul să găsesc la anticari Nr. 46, anul I din 8 April 1872, în care este publicat ca prim articol: *Jesuitismul în România*, semnat: *Pr. I. Creangă*.

Este de mirare faptul că I. Creangă, care era numai *diacon*, semnează în ziar *Pr. I. Creangă*, adică *Preot I. Creangă*.

Tipograful I. S. Ionescu, proprietarul Tipografiei Naționale din Iași, unde se tipăreau cărțile școlare ale lui Creangă, îmi spunea că I. Creangă i-a cetit articolul *Un glas în pustiu*, publicat de el într'un ziar din Galați, al cărui nume nu și-l aducea aminte, și că n'a vrut să mai publice: una că avea groază de greșalele de tipar, alta că se chinuia prea mult până ce îi venia la socoteală limba și stilul. În privința facerii corecturilor de către Creangă la cărțile școlare, I. S. Ionescu povestește lucruri interesante în cartea sa: *Povești, anecdote, impresii de călătorie, diverse*, Iași, 1905 (pag. 125: *din glumele lui I. Creangă*).

Al D-voastre devotat cu multă dragoste

G. T. Kirileanu

I

Jesuitismul în România

Este cunoscutu de toți aceia, cari au cetitu istoria culturai popórelor, cât rău a produsu activitatea Jesuitismului în cele mai multe țeri ale Europei. Societatea omenéscă n'a avutu nici odată mai mari adversari, dușmani mai neîmpăcați, decât acești monstri, învéluiți în sacul pocăinței, ascunși supt masca cucernicie, iar în inimă și sufletu cu cele mai negre planuri, cu cele mai negre vicii și păcate.

De la anul 1808, când unu decretu al lui Napoleon I pusé capétu inquisițiunei barbare, neumane, jesuitismul a perdutu din rolul și puterea ce avea mai înainte ; cu tóte aceste pe la finele anului 1863 acéstă sectă avea încă preste 7529 membri, în vr'o 19 provincii europene. — Cele mai cumplite lovituri le-au suferitu însă jesuiții în cei de urmă doi-trei ani, decând îmbuibatul Capu al Cetății eterne pretinsé a-i se recunósce absurda infailibilitate, ridiculísată de cătră ênsa'si luminatu parte a clerului catolicu. De atunci jesuitismul a devenitu o batjocură și tóte țerile, unde instructiunea se găsesce în mâna acestor ómeni, astăzi caută s'o iea din mâna lor, căci s'au convinsu în fine, că lumina jesuitică pentru societate este unu întunerecu, un infernu.

Țera noastră, atât de bună, atât de mănósă, mulțamită ceriului și religiunei sale ortodoxe, a fostu scutită până în timpul mai nou — de năvala acestor secte, sau mai bine *insecte* otrăvitóre. Măcar că și ea a avutu să trecă prin unu mare purgatoriu ; căci cine a pututu încă să uite timpurile de tristă aducere aminte ale fanarioților, când țera gema supt invasiunea călugărilor și a fanarioților greci, cari au coplesitu locurile cele mai frumoase ale țerei și cari totu cu aceeași mască de pocăință și cucernicie jesuită „ca lamoma omidă pe frageda mlădiță, ca négra lipitóre pe sinul de zăpadă al dulcei copiliță, sugeau din frunză sucule și sângele din vine, în blânda Romănie !“... În sfîrșitu însă, grație forței nóstre naționale, amu scăpatu de acești óspeți uricioși, — dar precum se pare, amu scăpatu numai pentru a reintra într'un altu purgatoriu, acela al jesuitismului papalu.

Țera noastră este bună, este ospitalieră, este tolerantă ; ea n'a persecutatu nici odată religiunile străine din sínulu ei. Dar

probe destul de puternice avem, că acele religiuni au nutritu și nutrescu încă ura cea mai amară contra ei. Ast-felu avem probe despre religia ebraică, ast-felu au constatat unele țiare chiar anul trecut, că în claustrele călugărițelor catolice, copilele române date spre educație, se desnaționalisădă șiși perdu respectul chiar pentru familia lor.

Cu toate aceste, pe când toate țările au început a isgoni această sectă din sinul ei, la noi iesuiții se sporescu din ce în ce, pôte pentru că se refugiaă aici la noi de prin țările de unde'i alungă, întomai precum se refugiaă ovreii. Așa e țera noastră... e bună și tolerantă ! Tot ce este mai infectatu în societatea europeană, se grămădesce pe malurile Dâmboviței și-a Bahluiului, căci aici aerulu pare mai priinciosu !...

Pentru ca să cunoscemu până la ce gradu a ajunsu deja încuibarea iesuiților în țera noastră, lăsămu să vorbescă acum „Biserica Română“ țiarul religiosu-moralu din București, cu data 2 Aprilie, care ătă ce ne spune :

„Sâmbătă, 25 Martiu, vrând a resprira unu aeru mai plăcutu, mai curatu, am creăutu, că cel de pe colina Filaretului este cel mai favorabil, din două puncturi de vedere, pentru curățenia și pentru apropiere. — Traversându acea colină câte-va minute, unu-ce estraordinariu ne atrase privirea spre gara Giurgiului, cătră unu șiru de seminariști în număr ca de treideci de juni, îmbrăcați în costum de clerici, urmați de câți-va Iesuiți. Curiositatea ne îndemnă să întrămu în gară ; tocmai în acelu momentu sosi și trenul de sară de la Giurgiu. Din numeroșele vagone se pogoră un călugăru catolicu cu o barbă mare, la a cărui aparință toți acei juni descoperă capetele și cu pălăriile în mână sărută mâna cu respectu acelu călugăru iesuiu, s'apoi plăcă în capitală.

Până ađi n'amu știutu că Iesuiții au fondatu și seminaru în România. Care să fie scopul — toți ne întrebăm — că Iesuiții să aibă și seminaru, când n'au necesitate de dânsul ? Și cum tolerăă guvernul asemenea institute ? Rațiunea ne răspunse, că catolicii au otăritu a mări propaganda proselitismului în România, siguri fiind, că nu-i controlăă nimeni. După noi, ei n'au nici unu dreptu și nici o necesitate de a fonda seminaru, deorăce pentru coloniile venite pe furișu în țără erau destui 10 preoți ; și de vreme ce astăđi suntu sute, pentru ce și seminaru ? Căci în România de dincóce de Milcovu nu e decâtu o singură

comună catolică compusă din bulgari convertiți, cari se numescu Pavlicheni, și această comună este în marginea Bucureștilor și se îngrijește d'a dreptulu de bărăția din capitală. Ear dacă în România de peste Milcovu se găsescu câte-va comune în districtul Némțu și Bacău, locuite de Unguri catolici colonisați din timpul lui Stefan cel Mare și care'și păstrează religiunea, ceea ce dovedește marea toleranță a României, pentru aceia, precum scimu, în Iași există unu seminaru catolicu (? ? — *Red.*) a'lu statului nostru; pentru ce și altul în Bucuresci? Care este necesitatea seminariilor catolice, când dintr'ale noastre se asvêrlu tinerii afară?... Dar mulțimea de preoți ce vinu în țără pe totă ȕiua — ce cată? Noi scimu, că preoții noștrii abia cu mari greutăți capătă câte unul voia de a trece frontiera în vecinătate, precum în Turcia, Transilvania și Bucovina, așa și preoții greci și bulgari pierdu câte o lună pe la porturile noastre până să capete voia să între în țără, și atunci încă numai într'unu modu condiționatu!

Catolicii suntu privilegiați, de dênși nu se ocupă nimeni, ei intră în țără ca în țera lor, fără să fie întrebați: care-le este misiunea? Ar trebui să se cêră de la S. S. Episcopul catolicu o listă de câți preoți are nevoie pentru comunitatea catolică, și regimentele de iesuiți să se trimêță la urma lor, pentru că în România chinoviu catolicu n'a existatu; istoria nu ne arată că ar fi existatu vre o dată.“

Pr. I. Creangă

II

Chestionar al datinelor poporului, la care ar fi lucrat și Ion Creangă

Într'o lungă dare de samă publicată în ziarul „Timpul” din 1 April 1882 asupra revistei „Columna lui Traian”, după o înaltă prețuire a meritelor lui B. P. Hașdeu în cercetarea istoriei naționale, înșirându-se cuprinsul n-rului 1, ni se dă această neașteptată știre despre o lucrare a lui I. Creangă:

„O interesantă culegere promite a deveni aceea a răspunsurilor, pe care învățătorii rurali le dau la chestionarul ce li s'a împărțit în 1877. Încă sub ministrul Maiorescu se împărțise,

după cum știm, un asemenea chestionar privitor la datinele poporului, la naștere, nunți, înmormântări și alte ocazii solemne. La chestionarul întâiu a lucrat mai cu seamă Ion Creangă; al doilea chestionar e făcut de d. Hăsdeu și se mărginește la obiceiurile juridice ale poporului nostru. Ca prime specimene se publică răspunsurile a trei învățători din județul Bacău”.

Această însemnată dare de samă, după stil și după cuprins, nu poate fi decât a lui Eminescu. Fiind prieten și cu Maiorescu și cu Creangă, dânsul (ca Revizor școlar) era în măsură să cunoască atât însărcinările date de Ministrul Maiorescu, cât și lucrările lui Creangă. — Cred că parte din răspunsuri au fost făcute de Al. Lambrior, din care unele s’au publicat în „Convorbiri Literare”. — Rămâne întrebarea: s’or fi mai găsimd în arhive răspunsurile făcute de Creangă la acest chestionar?

Avem însă prin aceasta și o puternică dovadă, pe lângă altele multe, că Titu Maiorescu nu era așa de străin în ce privește folclorul și viața țaranului, precum îl arată dl. Profesor N. Iorga în conferința sa intitulată *Zădarnică încercare de înviere*, în care este această afirmare despre Titu Maiorescu: „A fost absent de tot ceea ce este folclor, artă, poezie populară...”

III

Încă o anecdotă povestită de I. Creangă

Ziarul „Drepturile Omului” din București, Nr. 46, cu data 29 Mart 1885, publică o corespondență din lași asupra congresului corpului didactic, în care-i vorba și despre I. Creangă:

„Ca încheiere voi reproduce cele zise de dl. Creangă. *Dascălul Smântână* spunea: n’ar fi rău să fie bine în țara asta. — Să vă mai spun și o anecdotă:

Un țigan lucrează cu femeia lui. — Lucrează vârtos, nevastă, să câștigăm la parale, și atunci cumpăr o vacă, și vaca are să aibă viței, și viței au să crească și am să-i vând, și am să cumpăr un poloboc de vin, și vom bea chiar aici lângă foc. — Dar să nu pui polobocul lângă foc, că-i ard doagele, zise țiganka. — Ba aici l-oiu pune. — Nu se poate. — Ba da. — Și tot așa până ce țiganul înfuriat a spart capul țigancei. *Așa treabă facem și noi”*.

IV

I. Creangă și E. Baican

În interesanta carte a d-lui Gh. Ungureanu, *Din viața lui Ion Creangă*, este vorba despre *Elie Baican*, delegat de Primăria Iași să asiste la examenul de la „școlița” lui I. Creangă în Ianuar 1870.

Rapoartele lui Baican sânt pline de laudă „pentru zelul și activitatea” lui Creangă ca institutor. Între ei s'a legat satornică prietenie, precum mi-a spus bătrânul Baican înainte de marele războiu, când mi-a dat foaia cu versurile de mai jos închinatē numelui și amintirii lui Ion Creangă.

E. Baican lua parte la adunările din București ale „Junimii” în casa lui Titu Maiorescu (*Însemnări zilnice* II, 127), iar Eminescu îi publica în „*Impul*” colecția de anecdote, tipărite apoi și'n broșură supt titlul: *Literatură populară sau Palavre și Anecdote de E. Baican, București, 1882*, în fruntea căreia este însemnata Prefața a lui M. Eminescu despre literatura populară (publicată în „*Impul*” din 4 Oct. 1881 și'n revista „*Șezătoarea*” din Folticeni VII (1902) p. 129).

Iată versurile lui E. Baican:

***Mult regretatului meu prieten
Ioan Creangă***

*Creangă, din pomul vieții
Roduri mândre ne-a lasat!
El, ca roua dimineții
A fost la cuvânt și'n sfat
Năstăvit*) cu al blândeței
Graiu străbun dintr'astă lume
Âmple Ceriul azi de glume!*

E. Baican, coleg de bancă și de catedră

*) Din nascare dăruit.

V

Câteva însemnări ale Iconomului Ioan Grigoriu, socrul lui Ion Creangă

La un anticar din Iași am găsit un exemplar din *Biblia* lui Samuil Clain, tipărită în Blaj la 1795, unde sânt următoarele însemnări, scrise pe foile albe dela începutul și sfârșitul cărții:

1) *Dumnezăiasca Scriptură a legii noă — iaste a sfinții (sale) Părintelui Iordache Iconom din sat Pașcanii și iaste afirosit fiului celui mai mic, spre știință. 1829 Iuli 26. Pașcanii. Erei Neculai Arhip.*

2) *Aciasta dumnezăiască Scriptură a legii vechi și nou esti cumpărată di gios iscălitul cu prețu trii sute trii zăci și trii di lei, adică cu nou galbeni'n prețul ci am avutu a luoa dila sfințiaia sa iconomul Iordachi din Pășcani. Ioan Grigoriu iconom ot patru ză(ci) de sfință. 1854 Mai 21 zăle.*

3) *În zălili bini credinciosului Împărat și marelui Domnu Mihail Theodorovici, săngur stăpănitoriului a toată Rusăia și întru patrierhiia preosfințitului Filaret, tatului celui duple trup și duple duhu al Împăratului — împărăță în Persăda Abbas șah. Acela avăn(d) dragosti spre bini credinciosul Împărat Mihail trimitea la dănsul pre solii săi des cu daruri. Așijdirea și Împăratul Rosăii Mihail îi trimitea cu împrumutari lui pre solii săi cu daruri.*

S'au întâmplat atuncea acestui Împărat al Persădii di s'au bătut cu Împăratul Ivirilor, și jăluindu pre tot Iviru și Mitropoliia, au aflat întri veșmintili Mitropolie(i) Veșmântul Domnului nostru Iisus Hristosu. Și pentru că tari iubea și pi Patriiarhul Moscovii, au trimis dar Veșmântul Mântuitoriului, undi să află și până astăzi. Cini ari dragosti ca să știe bini, să cetească la Iulie în zăci.

Iară eu însămnazu aicea anii dila zădirea lumii 7362 acum la anul dila Naștirea lui Hristosu 1854 în luna lu Marti trecutu cându s'au începutu 1854 dila Hristosu, s'au împlinit dila zădirea lumii 7362. Ioan Grigoriu Iconom.

G. T. Kirileanu

Eminescu către Creangă

Din bunăvoința d-lui Gh. T. Kirileanu suntem fericiți de-a putea publica și facsimilul scrisorii lui Eminescu către Creangă, dată până acum în vileag de d. Kirileanu numai în transcriere.

București 28 Decembrie 1891

Dragă Creangă,

Nu știu dacă ai cauze deosebite de nemulțumire
impotriva fiu-tău, dar ori-care ar fi acela, te
rog să le treci cu vederea și să-i trimiți din
când în când parole pentru tebiușele lui
extraordinare; mai cu seamă încoace, acum de
sărbători. I-ar trebui de pildă o păreche
de încălțăminte mai învâncătoare, căci având
acum călarea zile libere și putând să fie mirat
în familie la D. Maiorescu de pildă sau într-alt loc
trebuie să se prezinte în mod convenabil.

Dozându-ți sărbători fericite și mulți ani cu
pace și cu bine

remân al tău

M. Eminescu

După Eminescu — invectivarea lui Creangă!

Din munificența aceleiași înalte firme oficiale, id est: din dezorientarea înstăpânită la cele Fundații, — o întreagă avalanșă de invective prăbușită peste Ion Creangă! Vorbim de: G. Călinescu, *Viata lui Ion Creangă* 1938.

Dar pe G. Călinescu îl socotim mai puțin vinovat. Croit pe scatologie, nu era doar să se poată renega autorul celebrelor eiaculațiuni erotice (din *Cartea Nuntii*): „Atunci Vera se făcu lividă, închise ochii, își descordă tot trupul, ridicând un genunchi, și murmură pentru prima oară două vorbe îngrozitoare, femeiești, de-o încântătoare expresie a compenetrațiunii: — Tu..., te vreau... în mine! —” (328); — Sau: „Jim dădu la o parte cămașa de pe pânțelele supt și neted al Verei și-și așază urechea caldă pe el. — Tot misterul vieții — gândi el mai departe — aci este, în acest pânțec. Acolo, sub astrahanul negru al părului puberal, în viscere, este un mic potir fierbinte...” (329); — Sau: „Ai dreptate, Vera mea! — zise Jim, sărutându-i ombilicul și mângâindu-i vintrele, — vreau și eu ca în micul tău uter să se miște un copil! — Vino! — șopti Vera, întinzând mâna spre pânțelele lui. Și ca un animal de câmp, răsculat de foșnetul excitant al ierburilor, Jim cuprinse pe Vera și se urcă pe ea” (330). — Sau: „— Vezi tu — zise el, mângâind-o pe păr și sărutând-o¹⁾, — aci în viscerele tale este principiul universal al Facerii! Câtă vreme tu vei rodi, universul există... Vera îl privi cu cea mai profundă recunoștință și, întinzând mâna spre sexul lui, șopti: — Jim, te iubesc ca pe nimeni pe lume!... Te iubesc fiindcă tu m'ai rodit! —” (367)!

Vinovați, în ponegrirea lui Creangă, îi decretăm deci pe ceilalți: pe cei cu răseditarea în *Fundațiile pentru literatură și artă*, pe cei cu premiile Academice — și chiar cu catedra lui G. Ibrăileanu!...

Și iată-le deci aceleași revelații în Creangă! Proslăvirea începe chiar cu *Nică a lui Ștefan a Petrei*, deci cu copilul Creangă: „afemeiat încă din copilărie” (40) — „Creangă este încă din copilărie leneș” (40)!

¹⁾ Unde?...

Decretând apoi monopolul iubirii romantice numai pentru *intelectuali*, G. Călinescu ne asigură despre Creangă, că: „Țăran, el are onestitate, dar nu adâncime pasională, pentru care trebuie și complicație intelectuală. Ionică umblă după catrință, însă nu se îmbolnăvește de tristeți neștiute altora, nu este rănit de nepăsarea vreunei fete” (48). Încât: „Teologul (Creangă dela Folticeni) era ... ușunat și n'avea cultul femeii” (58) ... Și vom vedea cât de robust e țărănismul erotic la Creangă ...

Deocamdată înfruntăm cascada calomniilor în ordine cronologică ... Deci *mâncăul* Creangă: „Dacă sentimentul romantic pentru femeie nu încolțește în Ionică, se desvăluie însă un viciu fizic care va face mai târziu din el un personaj rabelaisian. Ionică e mâncău. Colacii, iar nu fiorul necunoscutului îl duc în biserică. Devoră coliva și se îndoapă cu alivencile și plăcintele mumă-sei pentru care nutrește o mare dragoste filială, susținută mai târziu de concepte cam inferioare, ca acela de legătură prin *carne* și *țâta cea dulce*” (48—49).

La Fălticeni — „teologii noștri trăiau ca niște vite” (57), — deci nu'n „euforia” lui Jim-Călinescu și a Verei! ...

„Încă din copilărie leneș” cum ni s'a denunțat, nepasiunea lui Creangă pentru carte nu mai surprinde: „patima cetitului n'o avea și nu o va avea niciodată. Felul cum se iscălește el pe carte e al oamenilor care nu vor avea niciodată alte opere decât manualele școlare, pe care le țin în casă ca pe niște amintiri” (59). Și: „De altfel lui Creangă cartea multă nu-i place. Ca țăran, el nu va avea niciodată voluptatea cărturărească, pasiunea erudită. Judecata lui e cea simplistă a oricărui om de țară: dacă ai priceput ceva cu mijloace puține, e de prisos să-ți pierzi vremea cu cărțile” (69—70). Drept care, după aceeași logică a lui G. Călinescu: „Înscrierile lui pe la felurite școli, vin și dintr'o plăcere de cetățean de clasă nouă de-a intra peste tot, de-a se simți om” (72). Sau: „În așteptarea găsirii unei neveste, își cumpărase în Ianuarie 1859 un *Abécédairé pour la jeunesse* și o *Mică gramatică franceză* ... Să se cultive? Nu prea. Creangă nu învăța nimic fără scop. Probabil în vederea continuării în alt chip a studiilor, a dării unor examene” (77).

Și, iarăși cronologic, — iubirea „profesională” a lui Creangă: „În căsătoria ce-a urmat a lui Creangă n'a intrat

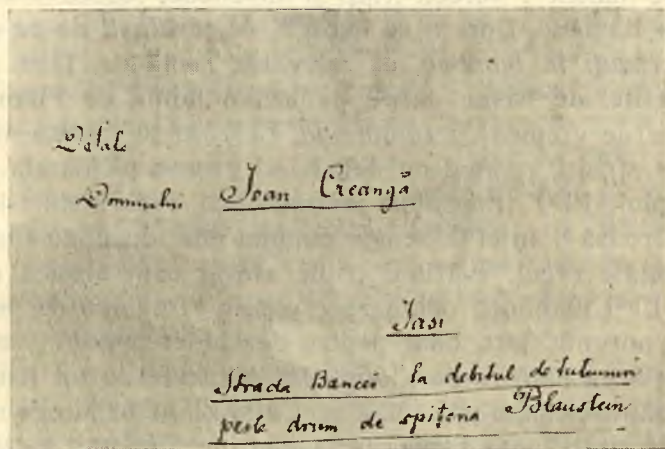
oricum niciun factor sentimental, cum nu intră îndeobște în chestiunile acestea, ci numai o socoteală profesională... Clericul era deci în căutarea unei biserici cu fată de măritat" (71). Apoi, după aflarea *bisericii cu fată*: „El împărtășia filosofia lui moș Nichifor Coțcariul, că femeia nebătută e ca moara neferecată, și, fără îndoială, că voia să-și ferece muierea nelolocul ei, cum făceau gospodarij la Humulești. Ileana, sătulă de diacon, ținu morțiș să plece" (100). Și deci, *ferecătorul* Creangă... „fu fericit când, redevenit țaran, își luă o țiitoare din prostime pe care o ținu, cum se țin femeile, la depărtare, și-o bătă în lege când crezu că se cuvine" (101). Mai precis: „Pe deasupra avea și el, ca orice bărbat, nevoia unei ființe de sex feminin care să îngrijească de el și de odrasla lui, însă nu de-o Ileană înfumurată, ci de-o muiere proastă, cum se cade să fie femeia, care să coasă, să spele și să se lase *ferecată*. Creangă își găsi și țiitoarea" (112—113).

Și — firește — la fel de moșic trebuia să se manifeste Creangă al lui G. Călinescu și față de celelalte reprezentante ale sexului *ferecabil*: „Creangă nu se simte bine între *boieri* și are față de ei purtări care ating necuviința. O doamnă care în tren nu voiește să intre în vorbă cu el, nu râde la snoavele lui și nu răspunde la întrebarea: *Încotro călătorești, cuconiță?* — este numai decât declarată, cu glas tare, *aristocrată* sau *ochincărită întolită*. Nepricepând de loc rezerva unei femei bine crescute, Creangă voiește¹⁾ ca *coconița* să fie o Smarandă căreia să-i vâre mâna în sân, o crâsmărită pe care s'o sărute sau în odaia căreia să intre învelit numai în cerceaf ca năluca. El o vrea vorbăreată, nesclifosită, *muiere* în lege, care să nu se facă a fi mai deșteaptă decât bărbatul..." (165).

Dar-mi-te, bătărănia lui Creangă-Călinescu (!) față de biata Tinca: „Acum Creangă, redevenit țaran, începu să-și trăiască viața așa cum o înțelegea el. Odată cu bujdeuca își luă și o țiitoare, pe o anume Tinca Vartic, fată din prostime, care

¹⁾ Admirăm certitudinea biografului Călinescu, — precum, iarăși și iarăși, atât de sigur îl vezi reconstruind totul; d. p.: „Dacă hainele Ilincăi păreau diaconului *țoale*, parfumul îl supăra ca un miros greu, de care scăpa deschizând ferestrele. Printre însemnările povestitorului este și o *rățetă pentru durerea și întărirea dinților și a ginginilor*, răspuns țărănesc ironic, de bună seamă (sic), la toaleta dentară a nevastei" (165).

pare să fi avut nu mai mult de 19—20 de ani. Că va fi fost dintre *frumusele* ori deșteaptă și cu haz la vorbă, este cu puțință. Cu desăvârșire sigur este că *tăta* era și ea fiică din popor, fără nici-o cultură și, probabil, și fără știință de carte...” (168). Și, ne asigură G. Călinescu: „Lui Creangă fata îi plăcu și, nici vorbă (sic), că având-o pe ea în vedere, făcu pe scoarța unei cărți această însemnare: *Astăzi 16 Ianuarie 1872 s'a întâmplat unu plăcutu accident pentru mine.* — S'ar părea deci

că abia după câteva luni, pe iarnă, diaconul cuceri pe frumoasa din Țicău și-o aduse în casă” (169). Dar, în sfârșit: „Pentru el Tinca fu o țiitoare, adică un soi de nevestă fără binecuvântare religioasă, căreia îi cerea și-i dădea ce se cuvenia în adevărata viață sănătoasă, fără fumuri¹⁾. Îi cerea să se ție cu el, să-l spele, să-l coasă, să-i gătească bucate, să-i îngrijească copilul și să-și vadă de treburile ei; îi dădea culcuș, mâncare și-i pușca din când în când o bătaie soră cu moartea, ca să se știe că femeia nebatută e ca moara neferecată” (169)!

Pornit pe această pantă a bătăranomaniei, — alături de câte-o invenție ca aceasta „bună de colorat biografia” (115): „Cei suspendați făcură o întrunire de protestare, la care, probabil că Creangă a vorbit cu potcapul mai pe ceafă ca oricând”

¹⁾ Și iată-l dintr’odată pe subțiatul, Jim solidarizându-se cu *tere*cătorul Creangă!...

(109); sau: „Coadă dela ceafă trebuie să-l fi ros ¹⁾ chiar de acum” (139); sau: „E aci (în cutare glumă publică a lui Creangă) critica junimistă a formeî goale fără fond, făcută cu mijloace nastratineşti” (251) — arhi-Nastratinul istorico-literar G. Călinescu iată cum mi ți-l mai *colorează* pe Creangă:

Mâncăul Creangă, Creangă-„Flămânzilă” (172) și Creangă-„Setilă” (179): „Hâlpavul care în sat făcea ochi dulci fetelor fecioare, înveselindu-le cu dinți de fasole și barbă de lână, spre a le mânca ²⁾ porceii fripți și alivencile, mânca ²⁾ asemeni unui lup flămând. Spre a se deosebi de *fârlifuşii de pe la târguri, crescuți în bumbac*, ca adevărat *românaș*, făcu isprăvi nemaiauzite, de basm, care-i dădură o faimă de Flămânzilă. Nu-și pierde vremea cu *zămoreală*. El ²⁾ nu se ’ncurcă asemeni boierilor sfrijiți, rupând cu degetele-i groase picioarele subțiri ale racului. El ²⁾ trage tot castronul cu raci înainte-i, vără mâna păroasă ³⁾ în el ²⁾, scoate pumnul plin, ducându-l la gură, apoi ronțăie racul, svârlind cojile afară, cum aruncă râșnița pleava. El ²⁾ mănâncă odată zece ouă, o strachină de prune, o oală de porumb fiert, doar pentru deschiderea poștei de mâncare, cu acea plăcere de a amesteca alimente de tot felul care este a mîncăciosului și a vitelor... Ca și Flămânzilă el ²⁾ mistuie în cinci fripturi toată carnea birtaşului înspăimântat și țipă că-i e foame... El ²⁾ cere toate mîncările ospătarului, înghițând câte două fierturi, mai multe soiuri de fripturi, bând o carafă de vin și o cofiță de apă rece și se scoală ușurat dela masă, sglobiu... El ²⁾ se așează pe vine în fața unei mămăligi pân-te-coase și o înghite cu brînză, udând-o iarăși cu vin și apoi cu altă cofiță de apă... Slăbit de post doftoricesc, el ²⁾ cere o

¹⁾ Creangă fiind „om cu mintea limpede, dar greoaie la mers” și având „munca intelectuală dificilă” (139)!

²⁾ Subliniem stângăcia repetării: *mânca—mânca; el—el—el!*

³⁾ Și tresărim de vulgara păroșenie a lui Creangă (cf. mai sus, pag. 171: „Slobod în cămașa lui destăcută pe pieptul păros, Creangă se urcă la prânz în pat...”) pe când hirsutenia narcisistului Jim-Călinescu o încântă chiar și pe lili-al-viscerala Veră din *Cartea Nunții* (316): „Vera începu atunci să examineze cu atenție științifică pe Jim. Ii trecu odată mâna pe față, ca să măsoare duritatea perilor... se miră că degetele lui erau așa de fibroase și de păroase... Terminând examenul, zise încet și simplu, în chip de constatare firească: — Tu ești frumos!”...

pâine întreagă, o găină fiartă cu usturoi, un castron cu sarmale, opt plăcinte cu caș și o oacă de vin... După scaldă e mai pofticios. Atunci mănâncă tot ce găsește la han, bea dela o țărancă o oală de lapte dulce, mănâncă dela un ovrej un ceaun de popușoi fierți, gronțând boabele ca mascurii, apoi se aruncă în apă și se bălăcește mulțumit..." (172—173). Și: „Creangă umblă cu corecturile după sine și le cercetează chiar și la crăsmă, la Bolta-Rece de pildă, unde se așează, cu prietenii lui, afară pe rogojini, sub tei și salcâmi, cu o cană de vin și o cofă de apă, fiindcă Creangă este și un Setilă și are obiceiul a stinge puterea vinului cu gălgăituri de apă rece" (178—179).

Sau acest intim interior-Creangă: „Slobod în cămașa lui de pânză, desfăcută pe pieptul păros, Creangă se urcă la prânz în pat, se cinchi pe el și, rezemat cu spatele de-o pernă la perete, trase lângă el o măsuță scundă cu trei picioare, din acelea pe care țaranii răstoarnă mămăliga, și mănă acolo singur, fără muiere, slujit numai de ea, așa cum se și cuvine, și frecat de mâții săi care treceau pe sub masă și-l gădilau pela nas cu cozile" (171).

Sau Creangă la „Junimea”: „La început Creangă șezu într'un colț, sastisit, tușind pe înfundate și ștergându-și mereu sudorile de pe față cu basmaua..., iar membrii mai *subțiri* ai societății, ca Victor Castano, pretind chiar că l-ar fi văzând¹⁾ scuișând pe jos" (187)!...

Sau Creangă pupându-i boierului Titu Maiorescu mâna, ca cutare orcare biet Ion: „Creangă care ca diacon sărutase mâna directorului său de școală normală, când fusese numit institutor, fu văzut la maturitate sărutând iarăși, în fața a o sută de comeseni ai unui banchet, mâna lui Maiorescu" (212)...

Și nu e fărâmbă de știre, care să nu fie caricaturizată pe seama aceleiași victime biografiate de trivializanta scatomanie a lui G. Călinescu! Încât generoasa, bărbăteasca franchetă a lui Creangă, — mărturisită, întâmplător, chiar de însuși Creangă: „Spiritul de modestie, independența, sinceritate, onestitate; franchetă, curajul opiniunilor tale și fermitatea de caracter ce posezi, voind a-ți susține demnitatea de om..." (133) — e

¹⁾ Îndreaptă: *l-ar fi fost văzând*, sau mai bine: *l-ar fi fost văzut* — *văzând scuișând* constituind altă călinească stângăcie.

văzută de ochii de noroi¹⁾ ai lui G. Călinescu ca certăroşenie: „Cu o purtare blândă, respectuoasă²⁾, fără atacuri personale, Creangă ar fi izbutit să pună problema mergerii clerului la teatru şi să provoace discutarea ei în presă. Dar Creangă avea firea lui şi ar fi de prisos să ne închipuim că şi-ar fi putut-o schimba. Scrisoarea lui insultător onctuoasă arată voluptatea de a muşca prostia, gustul de ceartă cu lumânarea, înclinarea la pamflet a unui protestant iute la mânie” (108).

Şi, acelaş călinesc diapazon în prezentarea lui Zahei, fratele lui Creangă: „O fotografie ni-l arată pe Zahei, bătrân uscat, osos, cu păr negru şi barba rotundă albă, îmbrăcat burghezeşte, dar cu oarecare stângăcie duminicală. Surtucul e larg, gulerul scortos, cravata cu picăţele şi bătrânul însuşi pare distrat de straiile de pe el. Privirea îi e sfătoasă, de om limbut, şiret, stricată de un aier de moş prostănac” (32).

* * *

Dar în afară de această patologică manie de a deforma, de a-şi stârvi subiectul — ce ne-a mai putut debita premiul, răseditul şi profesorul universitar G. Călinescu?

Informaţii false, ba chiar — dela o pagină la alta — peticite în contradicţii. Au mai arătat-o doar şi alţii (d. p. I. E. Torouţiu în *Pagini de istorie şi critică literară* 1936) că G. Călinescu e cu adevărat în stare să se contrazică dela o pagină la alta. Şi deci, aici: Întâi afirmaţia că Creangă îşi părăseşte soţia („Însurat... cu o fată delicată de 15 ani, o va părăsi pentru o fiitoare vulgară” 48), iar apoi: „Ileana, nevasta lui, îl părăseşte... Creangă scrise mai târziu negru pe alb în *Noul Curier Român* că tot necazul lui venia din *răutatea şi corupţiunea unui călugăr*, că din cauza aceluia fusese abandonat de soţie împreună cu unicul copilăş” (99)! Sau... pedagogul Creangă: „Cu toate că trecea drept pioner al şcoalei noi, Creangă ca pedagog nu simbolizează niciun principiu” (162)... Dar: „În curând el începe să lucreze împreună cu Răceanu şi

¹⁾ Aceiaşi cari l-au văzut şi pe Eminescu aşa cum ştim, cf. Leca Morariu, *Eminescu la... Techirghiol*, 1932.

²⁾ Ca cea a lui G. Călinescu faţă de subiectele biografiate de d-sa!...

Gh. Ienăchescu la *Geografia Județului Iași*... carte bună¹⁾ prin aplicarea principiului trecerii dela cunoscut la necunoscut" (179)!

Exagerația: „Așadar Creangă nu avea să găsească în Iași nimic din ceea ce convenia spiritului și demnității lui de țăran" (67). Să nu uităm că — ce-i drept — ceva mai târziu, Creangă avea să-l aibă la Iași pe Eminescu și Miron Pompiliu...

Teodor Buicliu

Casa-Creangă dela Humulești

Gluma lui Creangă, redactată în obicei strămășesc²⁾: „Această gramatică latină este a me, cumpărată cu prețul 22 di lei și 20 parale. Și cine o va fura să fie afurisit cu tot neamul lui, în vecii vecilor amin. Kreangă Ioan, Aprilie 1856" — G. Călinescu o interpretează tragic: „și fiindcă se vede că co-

¹⁾ Cf. Leca Morariu, *Institutorul Creangă* 1925, 61—62... Și când te gândești ce distinsă apreciere pentru pedagogia lui Creangă profesase un oarecare Eminescu — glăsuind că deosebirea între ce fusese până la Creangă și între ceace ne-au dat manualele lui „este deosebirea dintre *pedagogie* și *dresură*” (L. Morariu, *Institutorul Creangă* 54), fiindcă cutare manual, sufelele copilărești „le *disciplinează* nu le *siluește*” (ibid. 55)!...

²⁾ Cf. N. Timiraș, *Ioan Creangă*, 57.

legii aveau obișnuința să-și fure cărțile între ei, chirie Creangă amenința în scris pe o pagină, că cine o va lua, urma să fie *afurisit cu tot neamul lui, în vecii vecilor amin*" (69).

Imbecilă înțelegere a textului-Creangă, G. Călinescu a-tribuiu-i lui Trăznea (care era ... „pur și simplu prostănac” 55) ceea ce-i aparține lui G. Călinescu: „deoarece prin *a scrie bine într'o limbă* el înțelegea *a scrie cu limba*” (55)!!! Dar aceasta e adevărat record de neinițiere în Creangă, când clasicul pasagiu din *Amintiri* III: „Numai și aici trebuie să fie ceva!.. *a vorbi și a scrie bine într'o limbă*, îndrăcit lucru! Pe semne că noi, cum s'ar prinde, las că de scris, talpa găștei; dar apoi și de vorbit, păcatele noastre, se vede că vorbim pogan și rău de tot: nu românește, ci țărănește... Doamne, Doamne! Învățat mai trebuie să fie și acel care face gramatici!”, în care Creangă ironizează¹⁾ pocita „românească (nu autentic-românească!) a celor cu gramaticile, cari scriu d. p. ca G. Călinescu *în iarnă, în toamnă, în vară, în primăvară*” — în loc de neaoș-românește și țărănește *iarna, toamna, vara, primăvara*, ba chiar și *în an*³⁾, în loc de *an* sau *anul trecut* — e atât de anapoda înțeles!

La fel de pe dos interpretată e zicala însemnată de Ion Creangă (și publicată de G. T. Kirileanu în „Sezătoarea” V, 212): „ziua se teme de bivol și noaptea încalecă pe dânsul” — unde te prinde mirarea cum G. Călinescu l-a putut vedea pe „cel care se arată viteaz când nu trebuie și fricos când se cade a fi viteaz” (185); când, în realitate, vorba aceasta îl vizează pe prefăcutul care „ziua”, la vederea tuturor, simulează experiență, nevinovăție, iar „noaptea”, când nu-l mai vede nimeni, e căpetenia tuturor relelor!

¹⁾ Cf. și Leca Morariu *Institutorul Creangă* 1925, 65—66.

²⁾ Cf. chiar în această deochiată *Viață a lui Ion Creangă*: „În iarnă însă Smaranda izbuti a îndupleca pe Ștefan...” (47); „La seminar nu putea merge decât în toamnă” (59); „dar în toamnă apriga Smaranda hotărî...” (59); „În așteptarea candidaților care erau puțini în toamnă” (81); „În toamnă însă... ceti la...” (191); „Dar e probabil că el s'a întors la Viena pentru studii și în toamnă” (236); „În toamnă Creangă fu lipsit și de...” (272); „Prin 1859, în vară, clericul umbla iarăși *teleleu*” (71); „În primăvară se petrecu un lucru cu totul neplăcut” (209) — adecă perfect gramaticalicește și neromânește; cf.: franț. *en hiver*, ital. *in autunno*, germ. *im Sommer*!

³⁾ Cf. ibidem: „precum am fost eu sărac ieri și alaltăieri și săptămâna trecută și *în an* (sic) și în toată viața” (185 și 189).

Alte false considerații (exagerații) în Creangă: Prea marea importanță atribuită acelor care l-au înfățișat pe Creangă drept un incorigibil ghidușar public: „Creangă nu mai poate vorbi ca lumea și nu mai poate exprima nicio idee de-a-dreptul. El își pierde personalitatea de om și rămâne la aceea proverbială de ghidușar” (258); — Creangă dispunând în critica artistică numai de criterii formale: „... Creangă repeta fraza măsurând-o, fiindcă unica lui conștiință artistică era aceea formală” (277); — „A studia deosebit limba lui Creangă, ca o pricină esențială a emoției artistice, este o eroare” (288); — „În *Amintirile* lui Creangă nu este nimic individual, nimic cu caracter de confesiune ori de jurnal care să configureze o complexitate sufletească nouă. Creangă povestește copilăria copilului universal” (293); — „Această însușire de a dramatiza realist basmul a făcut să-i iasă lui Creangă renumele de scriitor *poporal*. Însă nici țărani n’au astfel de daruri cu totul (sic) culte, nici poveștile, așa cum sunt, nu pot să placă țăranilor ... Este în poveștile lui Creangă atâta jovialitate, atâta humor al contrastelor, încât compunerile sunt menite să nu fie gustate cum trebuie decât de (sic) intelectuali” (313); — „*Moș Nichifor Cotcariul* este întâia mare nuvelă românească de atmosferă și din ea se trage toată (sic) nuvelistica noastră modernă” (313); — „Nuvela (*Moș Nichifor...*) se desfășoară numai (sic) în gesturi și expresii rotative” (316)...

De unde apoi (neverosimila!) bănuială: „Comedia în trei acte *Dragoste chioară și amor ghebos* pe care o plănuia Creangă era deci, precum se vede, o parodiare a vieții lui Zahei” (31)?

De unde informația: „Mai toate poveștile *tipărite*, Creangă le-a citit copiilor în clasă” (158)? Mărturia ¹⁾ lui *Propertiu* din 1891 atestază prea puțin!

Alte aberații îi maltratează pe alții: „Russo²⁾, Negruzzi, Alecsandri, deși mari cultivatori ai geniului popular, erau boieri, trăind în sfera lor, fără contact real cu clasa de jos. Folklorismul cam îngâmfat al lui Alecsandri, este una din acele nobile condescinderi aristocratice, de soiul filantropiei doamnelor

¹⁾ Cf. Leca Morariu. *Institutorul Creangă* 1925, 71—72.

²⁾ Recte: Alecu Rusu!

care, departe de a fraterniza cu ființele ocrotite, țin să accentueze ordinea nemîscată a societății” (66). Cât de real-folclorist și trainic-folclorist rămâne totuși Alecsandri — am arătat recent în capitolul *Pentru folcloristul Alecsandri* din broș. *Multe și mărunte I*, 1940, 5—18!

Și, firește, în acelaș general ritm al terfelirii, revelația folclorică: „Poezia populară (expurgată de V. Alecsandri) e *plină de obscenități*” (195).

Nu uităm apoi că G. Călinescu îngală (289—290 și 314) și o definiție a nuvelei și a romanului, — problemă pentru care însă noi îl trimitem la competența d-lui Victor Morariu: articolele: „*Definiții și definiți...*”¹⁾ în „Floarea soarelui” An. I 1927, Nr. 1, 16—17; *Încă odată: definiția nuvelei*²⁾ (*Pentru d. Paul I. Papadopol*) în „Făt-Frumos” An. III 1928, 1—4; „*Definiții și... altceva*” în „Făt-Frumos” 1928, 97—100. Cf. apoi și mențiunea *Între nuvelă și roman* (după o conferință a d-lui Victor Morariu) în „Fond și formă” An. I 1938, 31 — și broșura d-lui Victor Morariu, *Problema nuvelei în literatura germană*, Cernăuți 1937.

* * *

Dar d. G. Călinescu e convins că: „Portretul acesta este o lucrare de curată știință. Informațiunea este riguroasă și completă, orice propoziție e documentată” (351)!!! Ceva mai circumspect, d-sa va adăuga: „Nici nu mai poate fi îndoială că Creangă de aici este reprezentarea noastră” (352)... Și semnificativa concluzie: „Oricât s’ar încerca altceineva să dea o altă imagine *mai obiectivă*, el nu va putea decât să ajungă la aceeași viziune, câtă vreme izvoarele sunt aceleași, sau în sfârșit la o impresie arbitrară, părăsindu-le” (352)...

Ei bine, nu! Procedeu G. Călinescu e „pur și simplu” demagogie pe placul galeriei istorico-literare! Fapt mărturisit de d-sa însuși, pe nevrute, când, în scontarea aplausului acelei galerii, opina, atât de lilial: „e o plăcere deosebită a biografiilor de a pune la îndoială ceea ce pare limpede” (36) sau, și mai drastic, drept dată a nașterii³⁾ lui Creangă: „pe 1 Martie îl

¹⁾ Articol reprodus de „Junimea literară” An. XVI 1927, 53—54.

²⁾ Articol reprodus în „Junimea literară” 1927, 311—314.

³⁾ Azi d. Gh. Ungureanu, *Din viața (sic; = viața!) lui Ion Creangă*, 1940, ne dă (22) *Data Nașterii (sic; = nașterii): 10 Iunie 1839*.

putem păstra foarte bine, ca totul să rămână așa cum a fost” (38)!

Și pentru ca *totul să rămână așa cum a fost*, ne va îngădui d. G. Călinescu ca invectiva d-sale *Viata lui Ion Creangă* 1938 s'o considerăm inexistentă! Chiar dacă s'ar întâmpla ca

Protopopul Nicolai Conta

și dânsa să fie înalt-premiată și răs-editată — ca și faimosul pendant *Viata lui Mihai Eminescu*, care „explică¹⁾ prietenia strânsă” a lui Eminescu „cu acel bivol de geniu” Ion Creangă!

* * *

ADAOS. — Cum apoi d. G. Călinescu mai e foarte convins²⁾ de a sa „comunitate sufletească cu artele” etc.... —

¹⁾ Vezi rev. „Făt-Frumos”, An. XIV, 1939, 158.

²⁾ Vezi rev. „Făt-Frumos”, 1939, 156.

continuăm a-i administra și puțină perie stilistică de școală Cernăuțeană — așa cum i-am aplicat-o în „Făt-Frumos” 1939, 157—158!

Expresii improprii întâi, sau cel puțin stângaci-bizare: „Ionică...”, călcând pe un lunecuș, căzu în apa Ozanei și *se udă*” (43)! Nu! Semantica reflexivului *se udă* îl recomandă mai curând pentru romanul *Verei...*; *negriciunea* unor adevărate păduri” (62); — Moș Nichifor „pleacă la drum... și pozește peste noapte într’o *pădure* având niste *stricăciuni* la căruță” (200); — franțuzismul (nemțismul) *unui*, în fraza: „Unui (sic) altuia în aceeași situație îi dă sfatul să...” (251); — franțuzismul (nemțismul) *ceva*, în fraza: „Ceva (sic) asemănător se petrecu în...” (303).

N. B. — Cuvântul *clipocind*, în fraza „Ozana se-aude clipocind” (284) îl socotim doar greșală de tipar, în loc de plastic-onomatopeicul *clipotind*.

Articol nehotărît abuziv: „Creangă era un (sic) țăran și... ajunsese sătul până’n gât de...” (163—164).

Pronume personal abuziv: „El combină literatura cu comerțul... *El* se dedă comerțului...” (237), etc.

Eufonii ca: „Căruța îl hurducă, *calul* îl poartă cu...” (10); „sistematică, *care*” (126); „produce foarte multă *lirică* cântând... (178); „să ne dovedească *că*” (187); „îi *toca capul*” (197); — și: „prin un” (126) în loc de *printr’un*; „prin o” (236); — și: „socoti dar *venit* timpul de a *deveni*...” (105).

Stângăcia repetării: „Deci *acești* copii erau născuți înaintea de *acest* an” (13); „ștergare de borangic, pe *care* le vând... prin negustori, *care* vin să ia giguri de sumani... *care* se vând...” (18); „Se vede treaba *că*-și făcuse socoteala *c’ar* putea” (30); „Zahei, *care* se spune c’ar fi avut și un glas sonor, *căruia*” (30); în pag. 32 la 7 șire distanță cuvântul *destinul*; „continuă să împărtășească ciracilor *săi*,... specialitățile *sale*” (41); „îi întreba... cine era mai tare la unul și la *altul* și *alte*le de acestea” (152—153); la pag. 153 în 2 șire cuvântul *minge* de 3 ori; cumulul de genetive: „asupra firii școalei” (154); „desigur *că*-și zicea *că* nimeni” (158); Maioreescu, *care* găsisese că e de prisos să aplice... programe occidentale pe *care*” (184); „o nuvelă... în care dialogul e *tot*. În sine cuvintele dialectale

n'ar fi zugrăvit *nimic*" (192); „*este* un lucru ce poate fi crezut. Adevărat *este* însă" (213); „*pe* toamnă prietenii îl văzură *pe* hărdăhănosul Creangă" (214); „lucru curios și 'ntr'un *fel* semnificativ... care lua *astfel* poziție împotriva..." (246); „*care* cuvântă în numele cercului literar în *care*..." (283); — în plus toate cazurile de obișnuite obsesii lexicale ale lui G. Călinescu; d. p.: „Este *învederat* că" (323 și 330) și „mai *învederată* (326) ...

Leca Morariu

Neculai Nanu

Cu privire la Neculai Nanu — „întâiul învățător în valea Bistriței" la școala din Broșteni, înființată în 1840 de Marele Logofăt Alecu Balș — nu posedăm decât informațiile publicate de d. P. Gheorgheasa în *Monografia Școalelor și bisericilor de pe moșia regală Broșteni* 1906, culese de pe la foștii lui elevi (vezi Leca Morariu, *Drumuri Moldovene*, Cernăuți 1925, care, într'un *Adaos*, reproduce pasagiile respective din această carte, p. 134—138).

Știrile privitoare la activitatea lui de dascăl sânt destul de numeroase; însă acelea relativ la viață lipsesc aproape cu totul și, parte din ele, îs greșite.

Astfel, d. Gheorgheasa spune că Nanu era „fiu de țuțuiian din Ardeal, născut în Tg. Neamțului... Dânsul a fost absolvent a cinci clase seminariale dela Iași, din anul 1835"...

În „*Foae Sătească a Prințipatului Moldovii*", An. I, Nr. 25 din 17 Sept. 1839, p. 129, e publicată lista absolvenților Seminarului dela Socola din acel an, care-mi permite să rectific aceste afirmații.

Din ea se vede că Nanu *s'a născut în satul Toplița din ținutul Neamțului*, așezat la vreo 4—5 km. S. E. de Tg.-Neamț, și nu în acest orașel și că *a terminat Seminarul în 1839*, iar nu în 1835.

Din lista pe care o dăm mai jos, observăm că fiul de țăran din Topolița a fost elev foarte bun, terminând școala ca primul din cei 18 colegi ai săi.

Preot n'a ajuns, fiindcă soarta a voit-o altfel... Alecu Baloș și-a dat seama că acest „om de mijloc, roșcovan, uscățiv, bun la inimă și glumet, dar iute la mânie și aspru” e cineva și deaceia l-a luat „profesor” la școala sa. Și n'a greșit în alegerea făcută... Păcat, numai, c'a murit atât de tânăr (1851)...

Departamentul treburilor din lăuntru

Fiindcă din numărul clericilor aflători în Mitropoliceasca Seminarie din Socola, 18 — și anume arătați aice, au săvârșit de plin cursul învățăturilor și li s'au dat fieșcăruie și atestaturile cuvenite din partea epitropilor acei Seminarii, rămâind acum de a să pute statornici pe ei pe la locuri unde ar fi trebuință de preoți, deci se publicarisește spre știința a celor ce ar avea trebuință de preoți, ca să alcătuiască din acești însemnați.

Numele, satul și ținutul clericilor cari au săvârșit cursul învățăturilor în Mitropoliceasca Seminarie din Socola.

1. *Neculai Nanul, din satul Topolița, ținutul Neamțului.*
2. Gheorghie Ionescu, din târgul Hârlăul, ținutul Hârlăului.
3. Constandin Facăș, din târgul Botoșenii, ținutul Botoșenii.
4. Ioan Haliț, din satul Adâncata, ținutul Sucevii.
5. Ioan Halunga, din satul Hântăștii, ținutul Botoșenii.
6. Gheorghie Vrabie, din târgul Bărladul, ținutul Bărladul.
7. Adam Păun, din târgul Bărladul, ținutul Bărladul.
8. Constandin Meicu, din satul Bătrâneștii, ținutul Romanului.
9. Gheorghie Grigorovici, din satul Tabăra, ținutul Eșii.
10. Dimitrie Gavrilovici, din satul Dracșanii, ținutul Botoșenii.
11. Gheorghie Cernescu, din satul Cristeștii, ținutul Botoșenii.
12. Alexandru Ștefanovici, din satul Popeștii, ținutul Cârli-găturii.
13. Teodor Alexandrescu, din orașul Eșii, ținutul Eșii.
14. Neculai Constantinovici, din orașul Eșii, ținutul Eșii.
15. Gheorghie Popovici, din satul Goeștii, ținutul Cârli-găturii.
16. Constandin Grigorovici, din satul Flămânzii, ținutul Botoșenii.
17. Neculai Cozma, din orașul Eșii, ținutul Eșii.
18. Gheorghie Dimitriu, din satul Cuca, ținutul Covurluiului.

Nec. Stetcu

Autenticitatea unui articol al lui Creangă

Cuvenitele informații preliminare despre articolul lui Creangă *Misiunea preotului la sate* ni le-a dat d. Leca Morariu în articolele: *Pentru autenticitatea unui articol al lui Creangă* în „Junimea literară” An. XIII 1924, 63—64 și *Iarăși auten-*

A. C. Cuza, Creangă și N. A. Bogdan

ticitatea unui articol al lui Creangă în „Jun. lit.” An. XIV 1925, 96 — unde d. Leca Morariu încheie: „Și totuși (cu toate îndoielile noastre din *Junimea literară* An. XIII 1924, 63) enciclica *Misiunea preotului la sate* e a lui Creangă al nostru!”

Pentru autenticitatea acestui articol noi am mai găsit dovezi, privind lucrurile din alte puncte de vedere. Mai întâi,

în cea mai mare parte din articolul acesta, preotul ține sătenilor o predică, îndemnându-i să-și dea copiii la învățătură, căci prin învățătură dâșii vor deveni cetățeni conștienți, gospodari și economi. Sătenii, cultivați, vor ocoli crâșmele și în scurtă vreme vor scăpa de „mreața primejdioasă și zugrumătoare a veneticilor”.

Ei bine, fragmente scrise în același spirit, găsim împănate în lecțiile din cartea de cetire *Învățătorul copiilor*, care, știm că aparține mai mult lui Creangă decât colaboratorilor săi. Exemple: La pag. 70 din *Învățătorul copiilor* (ed. a II-a, 1871), în lecția *Orașul și satul*, găsim fragmentul acesta: „Țăranii sunt oameni sănătoși, însă cei mai mulți se îmbolnăvesc, bând rachiu, amestecat cu tot felul de lucruri otrăvitoare, precum: vitriol, zamă de tutun și chiar ou var. Vai! Bine-ar face să nu mai bea așa băuturi; căci pe lângă c'ar fi mai avuți, dar și-ar cruța sănătatea și viața. Copiii țăranilor, însă, învățând carte, nu vor mai face ceea ce fac părinții lor, adevărat să îngrase și să înăvutească pe streini, iară ei, să sărăcească și să-și piardă sănătatea și viața”. În pag. 89, la sfârșitul lecției de intuiție *Paianjenul*, Creangă are grijă să adauge: „Cu paianjenul putem asemăna pe oamenii cei vicleni, cari stau la pândă și prin mijlocul băuturilor spirtoase fac a se prinde de nas oamenii cei proști, ca și muștele în rețeaua paianjenului”. În pag. 96, la sfârșitul lecției *Ariciul și guzanul*, Creangă iarăși nu uită să adauge: „Iacă răsplătirea streinului primit!... Sărmanul guzan! muria de prig și foame dacă nu avea o rudă aproape, care să-l primească. Să învățăm lecțiune dela guzan. Streinii ne pot lua totul și apoi și țara”.

Cum se vede, același naționalism sănătos răsare, atât din *Misiunea preotului la sate*, cât și din fragmentele citate. Aceeas minte le-a judecat, același condei le-a scris. Și apoi și vorbe comune în citatele și'n articolul din chestiune: „Nu *crutați* nimic pentru învățătura lor”; „Dâșii ar deveni *avuți* și din ce în ce mai folositori societății”; „Vai! Bine-ar face să nu mai bea așa băuturi; căci pe lângă c'ar fi mai *avuți*, dar și-ar *cruța* sănătatea și viața”.

Dar, se mai pune o întrebare: Dacă la 1872, Creangă era numai învățător, de ce se adresează preoților, și nu scrie un articol „Misiunea învățătorului la sate”?

Iată dece! În ședința Camerei din 14 Faur 1870, s'a hotărât ca: „Preoții să fie învățători în școalele comunale”. Propunătorul acestei hotărâri a fost generalul Florescu. El s'a bazat mai întâi pe faptul că „religiunea este pe linia d'intei și apoi vin celelalte”. Și apoi, măsura luată aducea și economii statului. Întrucât în clasa a IV-a a Seminariilor nu de mult se introdusese și pedagogia, se înțelege că, foarte ușor, preotul putea deveni și învățător.

Față de această schimbare, T. Maiorescu, nemulțămît, scrisese un articol în „Convorbiri literare” An. IV p. 33—39, intitulat *Învățământul primar amenințat*. Maiorescu arată că „în stat religiunea nu este pe nici o linie, ci trebuie să rămână afacere comunală sau privată” (p. 34); că până acum statul a admis, ca învățători, și absolvenți cu patru clase seminareale (plus ceva cunoștințe de agricultură și artă veterinară după putință), fiindcă n'avea destui învățători, cu șc. preparandală. Dar acum, având școale preparandale, ce face statul cu ele? Le desființează? Iar preoții să ia două lofi? Să nu se înțeleagă — zice Maiorescu — că rolul școalei comunale este de a învăța pe săteni numai cetirea și scrierea; „ci este în prima linie dezvoltarea inteligenței sătenilor prin înzestrarea cu toate cunoștințele importante *în sfera lor de viață*” (pag. 35), iar toate acestea nu se pot face cu preoții. Așa că ultima părere a lui Maiorescu este: „a da școala în mâinile preoțimii, va să zică pretutindenea a ucide spiritul culturii populare” (p. 39). Totuși „la 1872, ministrul Tell desființează școalele normale” (N. Iorga, *Istoria învățământului românesc*, 1928, p. 327).

Și iată cum, pe vremea aceea, singura „făclie în sat” era preotul, el fiind și învățător. Și deci lui, preotului, putea să-i arate Creangă adevărata *misiune*, pentru a se ajunge la înălțarea culturală, morală, economică și patriotică a țaranului nostru.

În concluzie: Rămânem definitiv convinși că articolul *Misiunea preotului la sate* aparține lui Creangă, făcând parte integrantă din activitatea lui și putând fi luat ca punct de plecare pentru cercetătorul care ar vrea să-l cunoască și pe Creangă naționalistul, ceea ce până acum încă nu s'a făcut.

I. D. Marin

Despre Neculai Nanu, profesor al lui Creangă

După cum am arătat în alt articol, Neculai Nanu s'a născut în satul Topolița, ținutul Neamțului și a terminat Seminarul în 1839. Familia lui pare să fie originară din Ardeal, de unde a venit, probabil pe la sfârșitul veacului al XVIII-lea sau începutul celui de-al XIX-lea, ca multe alte familii din regiunea aceasta. În adevăr *Catagrafia* acestui ținut, făcută din ordinul visteriei în 1820, în dreptul multor „*bejănari*” arată chiar și timpul când dânsii au pribegit de peste hotar (Arh. statului, Iași, transp. 166, op. 184).

Despre locuitorii acestui sat din „*ocolul de sus*” se spune: „*Săd pe moșie(a) mănăstirilor Niamțul și Varaticul, loc de câmp; chivernisala lor cu lucrarea pământului, iar o samă că-răușia; starea lor întâi*”.

În acest an (1820), găsim în Topolița, la rubrica „*Preoții și alți slujitori a bisăricilor*”, dintre ascendenții lui, pe un „*Diacon a Nanii*” (p. 64).

Acest „*Diacon a Nanii*” are un fecior dascăl, pe „*Gavril sân Diiaconu a Nanii*”, pe care-l găsim în *Catagrafia* satului, făcută la 1831, trecut — printre „*niamuri*” — la rubrica: „*Osă-bite stări de lăcuitori aflători în acest (sat), nesupuși la nici un telu de dări și havalele*” (Arh. stat. Iași, cond. 27, transp. 885, op. 1011, pag. 83).

Acesta trebuie să fie tatăl lui Neculai, fiindcă alții cu aceeași familie nu mai sânt în sat.

Din astfel de neamuri, a fost firesc lucru ca și dânsul să ajungă preot. Deaceea se înscrie la Seminar în 1834 și face 5 clase (vezi: „*Condica clericilor înscrși în Seminarul Socola*” la *Ec. P. Savin*, „*Câteva cuvinte asupra înființării și activității Seminarului Veniamin din Iași*”, p. 113, București 1904).

N'a îmbrăcat, însă, haina preotească pentru care s'a pregătit, ci a ajuns profesor la școala înființată în 1841 de „marele boeriu și cavalier vistiernicul Alecu Bals” în Broșteni, unde l-a avut elev și pe Ion Creangă poate „în semestrul de iarnă a anului 1849 sau în iarna anului 1850” (vezi *Gh. Ungureanu, Din viața — viața — lui Ion Creangă*, p. 29, București 1940).

Că nu poate fi vorba de o simplă potrivire de nume cu altă persoană, dovedește și faptul că figurează printre cei cari

au terminat Seminarul în 1839 și nu s'au făcut preoți, după cum se obligaseră — și pe care Epitropia îi cheamă — în 1842 — la Iași, „pentru de a li împărtăși a ei hotărîre”. De acolo se mai

Profesorul Dimitrie Nănu da atestat de clasă ^{lui Gheorghe Ioan fiul preotului Ioan Turcu} ^{de la școala parohială din Epitropia} ^{comunei din Târgul Petri} în anii 1837 și 1838

Acest Dimitrie Nănu trebuie să fie un frate mai mare al lui Neulău Nănu, care a ~~ajutat~~ ^{ajutat} la învătătura pe fratele mai mic.

Faimoasa hotărîre a majorității ^{Consiliului} ^{agatativei} ^{N. Petri} (1861)

În aceeași noaptea, ^{Proclamația} ^{pe 1855} ^{este frecventă} ^{numa a școli} ^{peșteră}
D-zele Epitropia Nănu pe 7 luni până la 1 iunie 1855.

foaie oficială”, Iași, anul X, Nr. 78 din 1 Oct. 1842).

Epitropia învățăturilor publice

„Apoi fiind că un număr de clerici, în urma examenelor din 1839 și 1841, cu atestaturi s'au slobozit din Seminarie, fără a fi după aceasta îmbrătoșat tagma preoțască, cu care s'au îndatorit, Epitropia, prin publicația din 16 Mai trecut, au chemat pe numiții la Iași, pentru de a li împărtăși a ei hotărîre”...

„Numele clericilor cari cu atestaturi au eșit din Seminarie după examenul anului 1839”.

Nr. 13. Nicolai Nănu	Numele părinților orfan	Locul sederei Piatra Nec. Stetcu	La Bina Nănu?
----------------------	----------------------------	--	---------------

vezi gh. Hagiureanu pag 28

Despre Neculai Nanu, profesor al lui Creangă

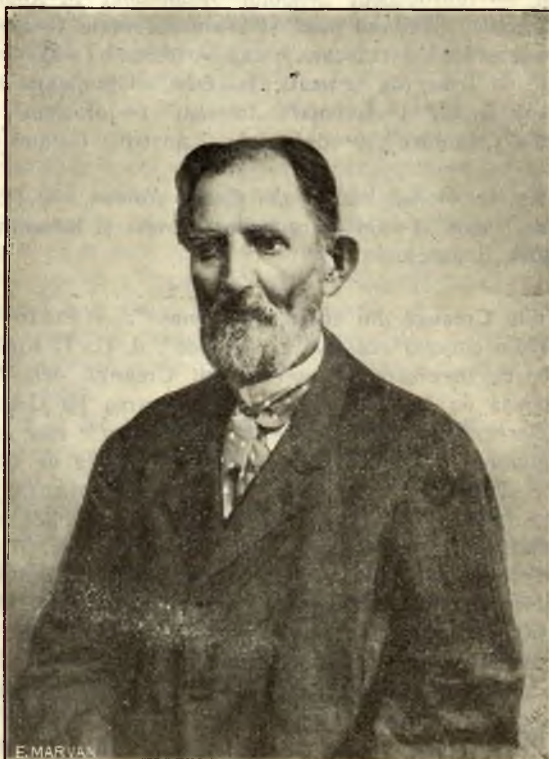
După cum am arătat în alt articol, Neculai Nanu s'a născut în satul Topolița, ținutul Neamțului și a terminat Seminarul în 1839. Familia lui pare să fie originară din Ardeal, de unde a venit, probabil pe la sfârșitul veacului al XVIII-lea sau începutul celui de-al XIX-lea, ca multe alte familii din regiunea aceasta. În adevăr *Catagrafia* acestui ținut, făcută din ordinul

preot. Deaceia se înscrie la Seminar în 1834 și face 5 clase (vezi: „Condica clericilor înscriși în Seminarul Socola” la *Ec. P. Savin* „Câteva cuvinte asupra înființării și activității Seminarului Veniamin din Iași”, p. 113, București 1904).

N'a îmbrăcat, însă, haina preotească pentru care s'a pregătit, ci a ajuns profesor la școala înființată în 1841 de „marele boeriu și cavaler vistiernicul Alecu Balș” în Broșteni, unde l-a avut elev și pe Ion Creangă poate „în semestrul de iarnă a anului 1849 sau în iarna anului 1850” (vezi *Gh. Ungureanu, Din viața — viața — lui Ion Creangă*, p. 29, București 1940).

Că nu poate fi vorba de o simplă potrivire de nume cu altă persoană, dovedește și faptul că figurează printre cei cari

au terminat Seminarul în 1839 și nu s'au făcut preoți, după cum se obligaseră — și pe care Epitropia îi cheamă — în 1842 — la Iași, „*pentru de a li împărtăși a ei hotărîre*”. De acolo se mai

Zahei Creangă

vede că era „orfan”, și că locuia în Piatra (vezi „*Buletin(ul), foaie oficială*”, Iași, anul X, Nr. 78 din 1 Oct. 1842).

Epitropia învățăturilor publice

„Apoi fiind că un număr de clerici, în urma examenelor din 1839 și 1841, cu atestaturi s'au slobozit din Seminarie, fără a fi după aceasta îmbrățoșat tagma preoțească, cu care s'au îndatorit, Epitropia, prin publicația din 16 Mai trecut, au chemat pe numiții la Iași, pentru de a li împărtăși a ei hotărîre” ...

„Numele clericilor cari cu atestaturi au eșit din Seminarie după examenul anului 1839”.

Nr. 13. Nicolai Nanu	Numele părinților orfan	Locul sederei Piatra Nec. Stefciu	En. Dn. Nanu ?
----------------------	----------------------------	---	----------------

după Gh. Hagiușanu pag 28

Multe și mărunte...

„Iezuitismul în România”. — „Noul Curier Român” din care (în pag. 43—45) d. Gh. T. Kirileanu retipărește articolul lui Creangă, fiind destul de inaccesibil, — reproducem articolul *Jesuitismul în România* cu pedanterie „fotografică”, redând până și inconsecvențele (greșelile) ortografice, ca: „Bucureștilor” dar „scimu”; „să vorbescă” (=să vorbescă) — și chiar greșelile de tipar (de gramatică): „șensă’ și luminatu parte (=luminata); „lamoma omidă” (=lacoma); „întomai” (=întocmai); „a respira” (= a respira); „deorăce” (= deorece); „noștrii” (= noștri); „dânși” (=dânșii).

În acelaș Nr. 46 An. I al *Noului Curier Român*, — „Poesii populare din Patria lui Dragoș” (=din Maramureș) „culese și întocmite” de redactorul I. Scipione Bădescu.

* * *

Ilustrațiile Creangă din acest „Făt-frumos”. — Pentru vioiul, realul chip Creangă din coperta acestui „Făt-frumos”, d. G. T. Kirileanu ne servește următoarea precizare: Fotografia lui Creangă dela Nestor Heck. Iași — reproducă de M. Sadoveanu cu însemnarea lui Creangă pe dos: *Pozat în 19 Dechemvrie 1877 în etate de 42 de ani. Ce este lumea? — Zi-i lume și te mântue.* — Iar dacă data nașterii stabilită de Gh. Ungureanu se menține, e Creangă¹⁾ la 38 ani. — Facsimilul scrisorii lui Eminescu către Creangă (pag. 48 și 53), din 25 Dec. 1878, se publică prima dată în acest Nr. Creangă. — Casa-Creangă dela Humulești (pag. 57) o dăm după importantul Teodor Buicliu²⁾ în ediția³⁾ Ioan Creangă, *Amintiri din copilărie și anecdote. Cu 8 ilustrațiuni de Teodor Buicliu*, Iași 1892. — Inedita din pag. 61 (ajunsă la noi din bunăvoința aceluiaș G. T. Kirileanu) îl reprezintă, în chiar cuvintele d-lui Kirileanu pe: Protopopul Nicolai Conta, mort la Piatra-Neamț și înmormântat în satul părintesc Bodeștii-Precistei din jud. Neamț. — Trifoliul Creangă, Cuza și N. A. Bogdan ne vine dela Slănicul-Moldovei (1885) cf. rev. „Făt-frumos” V 1930, 32—36. — Pentru fratele lui Creangă, *Zahei* (pag. 69) cf. Leca Morariu, *De-ale lui Creangă* 1926, 12. — Pentru chipul lui Creangă (pag. 72) cf. Leca Morariu, *Drumuri moldovene* 1925, 114—115.

Octavia Lupu-Morariu

¹⁾ Deci cu adevărat scriitorul Creangă, în viguroasă bărbăție, și cel mai vrednic chip al lui, binevenit pentru a șterge bivolarele chipuri-Creangă — sît venia verbo Calinescoso — puse recent în circulație cu destulă incurie. — Nota Redacției.

²⁾ Pentru care T. Buicliu cf. N. Gane, *Păcate mărturisite* 1904, 93, 97 și 101 — și despre care (dânsul neîind... membru al Academiei Române și nici măcar... ministru), *Dicționarul enciclopedic ilustrat* Candrea-Adamescu nu suflă nici un cuvînt! — Nota Redacției.

³⁾ Deci reproducere din prima sursă, nu netrebnicii ca cele din ediția — sub multe raporturi ieftină, superficială — E. Lovinescu (1928) cf. „Făt-frumos” An. V 1930, 36—43. — Nota Redacției.

Creangă și literatura populară: Râsul la soare. — Ielena Sâncovici, fiica măritată a gazdei mele Măte Răde Tîrcoviță din Jeianul Ciceriei, molcomindu-și copilul (în etate de vreo patru ani), care plîngea, l-a scos afară și, săltându-l înspre soarele perdeluit de nouri, spunea: *ârde-te, ârde-te năca se sôrele vesele!* Deci: „răde, răde ca soarele să se înveselească!” Expresia aceasta (notată în vara anului 1936) evoacă cunoscutul pasagiu din Creangă (*Amintiri* II), unde oamenii și natura stau în năzdrăvană comuniune, iar mama îl pune în mitică legătură cu universul (I. Creangă, *Opere*, ed. G. T. Kirileanu, Buc. 1939, 197/14—22): „Și eu eram vesel ca vremea cea bună, și sturlubatic și copilăros ca vântul în tulburarea sa. Și mama, care era vestită pentru năzdrăvăniile sale, îmi zicea cu zâmbet uneori, când începea a se ivi soarele dintre nori după o ploaie îndelungată: ieși, copile cu părul bălan, afară și *răde la soare, doar s'a îndrepta vremea. Și vremea se îndrepta după râsul meu...* Știa, vezi bine, soarele cu cine are de-a face, căci eram feciorul mamei, care și ea cu adevărat că știa a face multe și mari minunății...”

Marea prietenie și misterioasa corespondență dintre natură și poporul nostru a pricinuit acele trăiri ale copilului Creangă, ce se reflectă în *Amintiri* și *Povești*.

Un pasagiu de basm din valoroasa colecție *Povești și legende* (Acad. Rom. 1928, 235) a apreciatului folclorist Alexandru Vasiliu (Tătăruși), se juxtapune concludiv pentru folclorul elaborat de artistul Creangă: „— Cruce, cruciulița mă, n'ai văzut, n'ai auzit de fratele meu? — Ba am și văzut ș'am și auzit de dânsul. Îi închis într'un beciu mare, ș'o serpoaică o fatat acolo doisprezece pui. Cu carnea lui îi hrănește, și cu sângele-i adapă, și chica îi bate călcăiele și barba genunchele. — Atunci fata o prins a plînge ș'o pornit o prespestenie, care îneca lumea și norodul. Crucia din sânul împărătesei a zis cătră stăpâna ei să rădă și să se facă vreme bună, că înecă lumea și norodul și ne'neacă și pe noi. *Fata o răs și ș'o tăcut vreme bună...*”

Petru Iroaie

* * *

Creangă și... trenul. — Cum până și'n *Viața lui Ion ne-Creangă* de G. Călinescu ne poticnim de acel „Presupus portret al lui I. Creangă”, despre care citatul N. Țimiras (pag. 295) ne lămurește: „Din colecția Academiei Române, cumpărat dela anticarul... din Iași. Pe dosul fotografiei e mențiunea: *Zic că ar fi portretul lui Ion Creangă, care se miară văzând întâiul tren la Iași*” — e bine să știm că Creangă nu se prea spiera de trenuri, ci, acu la 1871, în *Învățătorul copiilor* (1871, p. 86) stihura voinicește:

Trenu'n grabă se smuncește,
Trenul iată-I, a pornit.
Fumul iese, trenul zboară,
Călătorii liniștiți,
Orce vreme-ar fi afară,
Au pornit, is buni porniți...

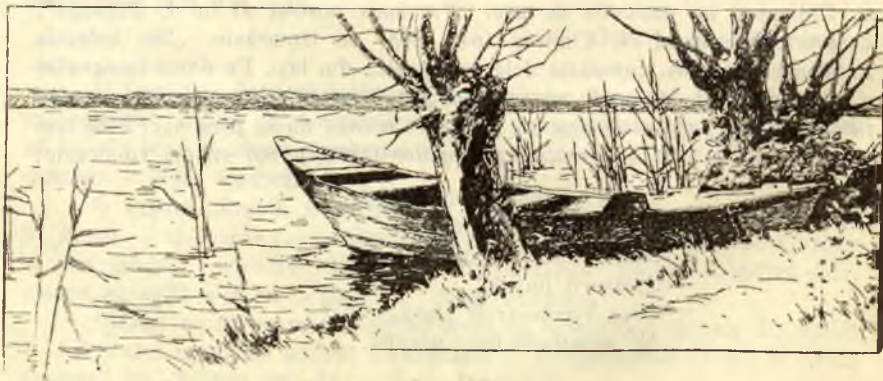

CREANGĂ

după fotografia B. Brand, lași

grosolan, incult, primitiv. Portretul acesta al lui Creangă s'a reproduș mereu, cu alterațiile inerente, devenind în ultimul timp o caricatură grotescă".— Cu privire la cartea lui Villaume, *Pedagoghia și metodică pentru învățătorii șoarelor orășenești și sătești* cf. I. Bianu — Dan Simonescu, *Bibliografia românească veche* Tom. II 1936, pag. 247—250.— Foarte legitim protestul d-lui A. G. Stino (în „Cuget clar” An. IV, pag. 688) împotriva falsei prezentări venite din partea d-nei E. Padrini asupra lui Creangă, când în „Meridiano di Roma” Nr. 12, Martie 1940, dezorientata E. Padrini îl arată pe Creangă: „descriind cu vivacitate și o sinceritate *indiaiolata*, care atinge câte odată cinismul (sic), și fără preocupări estetice (sic), ciudate (sic) obiceiuri dela țară, medii curioase, farse atroce, în neîntrecutele sale *Amintiri*”. N'o fi și aice școala lui G. Călinescu? Și subliniem și noi alături de A. G. Stino: *Nu acesta este Creangă, evident!*

Leca Morariu

*) Precis: Duminecă 31 Dec. st. vechiu 1889 pe Luni 13 Ian. st. nou 1890.

Cronică

Creangă—Nichifor Coțcariul și Creangă—Popă Duhu. — Idei din conferința d-lui prof. Leca Morariu, *Doi mari prieteni: Eminescu și Creangă*, cu care (la 7 și 8 Martie a. c.) d-sa a săvârșit (la *Universitatea liberă* a *Societății de cultură*, Cernăuți) comemorarea lui Eminescu și Creangă: „Și fiindcă în viața practică îl vădiam pe Creangă un alt Moș Nichifor Coțcariul, care nu se prăpădește cu firea când *i se rupe drumul în mijlocul căruții* (când adevă, răspopit din diaconie, sub Mitropolitul Calinic, și mazilit din învățătorie de Ministrul Tell, se face tutungiu, arândând un debit de tutun), rămâne ca, în viața sufletească, să-l mai arătăm cătu-i de Popă-Duhu, citând:

„Odată, slujind an episcop oarecare ^{de} hramul bisericii la Buna-Vestire din Iași, părintele Duhu intră în biserică, se închină rar pela i-coane, și cum era multă lume adunată și episcopul sta în strana arhierască, îmbrăcat pompos și cu mitra pe cap, părintele Duhu se oprește în față-i și zice în gura mare, clătinând din cap: — Dragul mamei, Cănilic ²⁾, bine-ți șede Mitropolit... Unde-i neneacă-ta să te vadă! — Apoi oîtând adânc, mai adaugă: — Când veți vedea uriciunea pustiirii ³⁾ stând la locul unde nu se cade să steie, să știți că aproape este sfârșitul — a zis Hristos.—

După aceea se trage cu dispreț din fața episcopului, și ieșind din biserică, își caută de drum. Iară ceilalți popi, înlemniți cu mâinile la piept, cât pe ce să cadă amețiți din picioare, de frică și de rușinea arhipăstărilor...”

Institutul de literatură. — Întreg materialul Creangă din acest Nr. comemorativ al lui „Făt-frumos”, prezentat fiind în formă de comunicări în diverse ședințe ale *Institutului de literatură* dela Universitatea Cernăuți, — fapt care se vede în Cronicile cotidianului „Glasul Bucovinei” asupra ședințelor acestui Institut — aducem foarte îndatorate mulțumiri Instituției care-i dăruiește obștii românești acest atât de substanțial Omagiu-Creangă.

Al. Lupu

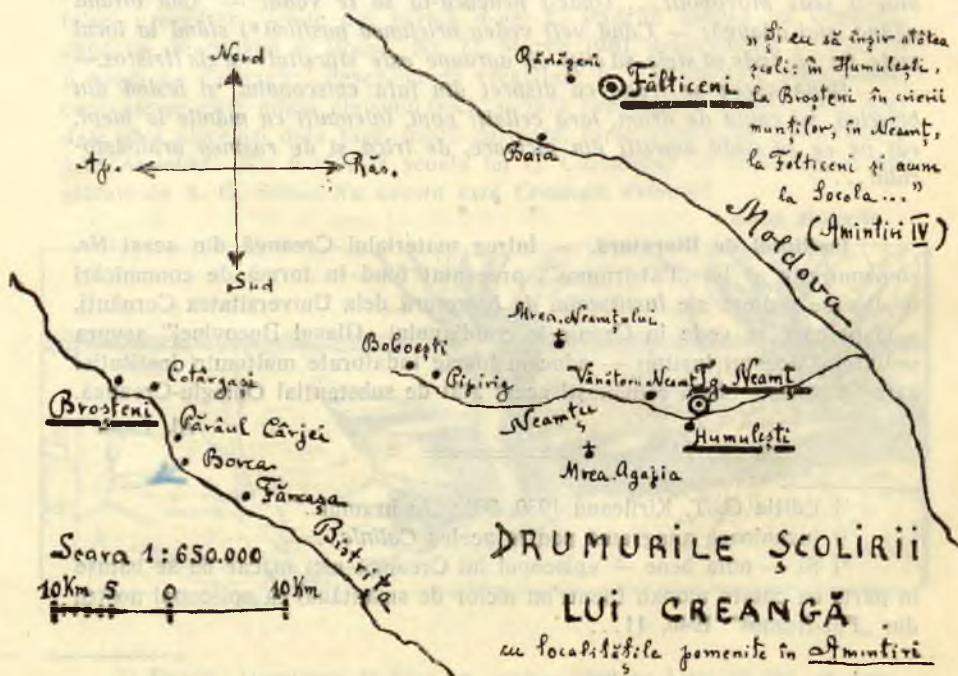
¹⁾ Ediția G. T. Kirileanu 1939, 261: „la hramul...”

²⁾ Ingenioasă anagramă pentru același *Calinic*...

³⁾ Și — nota bene — episcopul lui Creangă nici măcar nu se bătuse în parte cu cutare monah (pentru un ulcior de smântână) ca episcopul nostru din „Făt-frumos” 1940, 1!...

Dela administrația „Făt-frumos”

În 1940 ne-au achitat abon.: d. Numitor Liteanu, 10/I: 200 lei — finea 1939; P. C. Sa Dr. Gheorghe Mihută, 18/I: 200 lei — finea 1939; d. Dr. Calistrat Șotropa, 25/I: 200 lei — finea 1940; Gimnaz. „Cuza-Vodă” Cernăuți, 25/I: 300 lei — finea 1939; d. G. T. Kirileanu, 29/I: 200 lei — finea 1941; d. Ion Măcăreanu, 9/II: 200 lei — finea 1939; d. V. Alexandrescu, 10/II: 200 lei — finea 1940; d. I. N. Popescu, 2/III: 100 lei — finea 1939; d. Victor P. Costa, 2/III: 100 lei — finea 1940; Liceul „Grigore Ghica Vodă” Dorohoi, 8/III: 200 lei — finea 1940; d. At. C. Bălăcescu, 9/III: 200 lei — finea 1940; D-na Dr. Livia Cionca, 11/III: 200 lei — finea 1940; d. Eugeniu I. Popovici, 12/III: 60 lei — $\frac{1}{2}$ 1940; d. g-ral N. Sc. Negreanu, 14/III: 200 lei — finea 1939; Păr. Lazar Bolohan, 18/III: 200 lei — finea 1939; Liceul „Roman Vodă” Dorohoi, 19/III: 200 lei — finea 1939; d. Aurel Vasiliu, 28/III: 100 lei — finea 1940; d. Maxim Boșcoian, 28/III: 100 lei — finea 1940; d. Nicu Simionovici, 29/III: 200 lei — finea 1939; d. Alex. Dulgheriu, 31/III: 200 lei — finea 1939; d. Em. Haivas, 10/IV: 100 lei — finea 1937; Gimnaz. „M. Vod. Mihai” Cernăuți, 11/IV: 400 lei — finea 1940; d. Dr. Alecu Bocănețu, 15/IV: 100 — 31 Mart 1940; d. I. Teodorescu-Broșteni, 17/IV: 100 lei — finea 1939; Păr. Dr. Dumitru Furtună, 29/IV: 100 lei — finea 1939; d. Dr. Rudolf Gassauer, 3/V: 100 lei — finea 1940; d. Emil Boca, 13/V: 100 lei — finea 1939. — Acestea fiind până la data de 15 Mai 1940 toate încasările noastre, — vom începe a publica în N-rul viitor numele restanțierilor..., revista noastră trăind din împlinire a datoriei și din jertfă!... — Administrația revistei „Făt-frumos”: O. L.-M.

ABONAMENTUL (achitat numai anticipativ)

În Străinătate: 300 lei pe an

Colaboratorii plătesc numai 100 lei pe an

CUPRINSUL :

- G. T. Kirileanu De-ale lui Creangă
I. CREANGĂ Jeziuitismul în România
EMINESCU Scrisoare către Creangă (1878)
Leca Morariu După Eminescu — invecivarea lui
Creangă!
Neculai Stețcu Neculai Nanu
I. D. Marin Autenticitatea unui articol al lui
Creangă
N. Stețcu Despre Neculai Nanu, profesor al lui
Creangă
Octavia Lupu-Morariu,
Petru Iroaie, Leca
Morariu Multe și mărunte...
Al. Lupu Cronică
* * * Dela administrația „Făt-frumos”

Exemplarele fără iscălitura vre-unuia dintre noi, se vor urmări, conform legei.

BIBLIOGRAFIE

- Leca Morariu, *Eminescu*, Cernăuți 1940.
- Aram M. Frenkian, *Parmenide precursor al teologiei negative*, Cernăuți 1939.
- Aram M. Frenkian, *Le réalisme grec*, Cernăuți 1939.
- Aram M. Frenkian, *Le postulat chez Euclide et chez les modernes*, Cernăuți—(Paris) 1940.
- Constantin Turcu, *Preocupări de cultură regională II*, Piatra-Neamț 1939.
- Const. G. Toma, *Titu Maiorescu, Om de drept*, Iași 1940.
- Aurel A. Mureșianu, *Originea Ciangăilor din Săcelele Brașovului*, Satu-Lung-Săcele 1937.
- Aurel A. Mureșianu, *La împlinirea unui veac dela întemeierea Gazetei de Transilvania (II)*, Brașov 1938.
- Tr. Brăileanu, *Plan pentru un studiu sociologic asupra armatei*, București 1939.
- Artur Gorovei, *Dragostea în poezia populară*, București 1939.
- Artur Gorovei, *Învățători folkloriști*, București.
- Al. Lascarov-Moldovanu, *Preotul din Wakefield* (trad. din Oliver Goldsmith), București.
- Jean Naum, *Din volbura vremii*, București, Tip. „Bucovina” I. E. Torontiu.
- N. Georgescu-Tistu, *Poetul Giuseppe Regaldi în legătură cu Românii*, București 1938.
- N. Georgescu-Tistu, *Bibliografia publicațiilor priv. la cultura românească veche*, București 1939.
- Dan Simonescu, *... Condica lui Gheorgachi, 1762*, București 1939.
- Teodor Cербuleț, *Antim Ivireanu*, București.
- Ima. Weissglas, *Em'nescu, Hyperion*, București 1940.
- * * * , *Ghidul Vatra Dornei*, București.
- H. ... Reuss, *Das deutsche Theater ... des dritten Reiches*, Szeged 1940.
- Gáldi László, *Árgirus históriája az olah irodalomban*, Budapest 1939.
- Em. Haivas, *Alexandre de Stourdza 1791—1854, Sa vie et son oeuvre*, Paris 1939.
- Scoala română din Roma, *Diplomatarium italicum ... IV*, Roma.
- * * *
- Arhiva românească, Editată de Fundația culturală Mihail Kogălniceanu, Tom. III, București 1939 — deci minunata continuare a revistei lui M. Kogălnicean!

Prețul 60 lei

Tiparul „Mitropolitul Silvestru”
Cernăuți